

Eduskunnan lakivaliokunnalle
lav@eduskunta.fi

Lausunto oikeudenhoidon selonteosta (VNS 13/2022 vp)

Juristiliitto – Juristförbundet (rek. Suomen Lakimiesliitto – Finlands Juristförbund ry) kiittää eduskunnan lakivaliokuntaa lausuntopyynnöstä koskien Valtioneuvoston selontekoa oikeudenhoidosta (VNS 13/2022 vp). Juristiliitto lausuu kunnioittavasti seuraavaa:

1. Yleisesti selonteosta ja oikeudenhoidon resursoinnista

Juristiliitto pitää erinomaisena kehitysaskeleena sitä, että valtioneuvosto on antanut ensimmäisen selontekonsa suomalaisesta oikeudenhoidosta. On tärkeää, että selontekoon on kerätty ajantasainen tieto suomalaisen oikeudenhoidon nykytilasta, kehityssuunnista ja kehityksen edellyttämistä toimenpiteistä. Erityisen myönteisenä Juristiliitto pitää sitä, että selonteossa on tuotu selkeästi esiin oikeudenhoidon yhteensä noin 90 miljoonan euron pysyvä, vuosittainen lisärahoitustarve. Vaikka rahoitusvaje itsessään on kielteinen asia, on tärkeää myöntää ongelma ja varmistaa, että tarvittavat toimenpiteet tehdään oikeudenhoidon rahoitusvajeen kuromiseksi umpeen. Lisäresursointi tulee toteuttaa tasaisesti eri oikeudenhoidon toimijoille siten, ettei sillä aiheuteta uusia pullonkauloja oikeudenhoidon ketjuun.

Selonteon laadintaan liittyvän myönteisen yleisarvion lisäksi Juristiliitto esittää myös kritiikkiä selonteon sisällöstä. Valitettavasti selonteko on tietyiltä osin varsin epämääräinen. Selonteosta ei käy ilmi esimerkiksi se, miten selonteossa huomioitu resurssivaje tai lisähenkilötyövuosien määrät jakautuvat eri oikeudenhoidon toimijoiden kesken. Lisäksi selonteosta ei käy ilmi myöskään lisämäärärahojen jakautuminen kuluryhmittäin. On tärkeää, ettei valtaosaa ydintoiminnan rahoituksesta käytetä esimerkiksi toimitilojen (”seinien”) tai (tieto)järjestelmien kustantamiseen vaan osaavien tekijöiden palkkaamiseen. Toisaalta haasteena on selonteon toimenpiteiden toteuttamisen epävarmuus sekä epäselvä aikataulu. Tarve toimenpiteille on nyt ymmärretty, mutta ilman sitoutumista niiden toteuttamiseen ei tavoiteltua hyötyä saada aikaan. Ilman konkreettista, parlamentaarisesti ja kaikkia sidosryhmiä osallistavasti laadittua toteutussuunnitelmaa selonteko voi jäädä vain kauniiksi listaukseksi mahdollisista kehitystoimenpiteistä.

Juristiliitto kiittää oikeusministeri Anna-Maja Henrikssonin ja oikeusministeriötä kuluvalle vaalikaudella tehdyistä 80 miljoonan euron määrärahalisäyksistä oikeudenhoitoon. Haasteena lisärahoituksessa kuitenkin on useasti se, että resursoinnit ovat määräaikaista lisätalousarvion myönnettyjä määrärahoja, joiden tarkoituksena on esimerkiksi paikata koronapandemian aiheuttamia jutturuuhkia. Tämä tiettyyn juttutyyppiin tai tilanteeseen kohdennettu rahoitus kuitenkin vaikuttaa suoraan tuomioistuinten käsittelypainotuksiin ja siten tuomioistuinten riippumattomuuteen. Määräaikaistaloudella ei ratkaista oikeudenhoitoa pahasti vaivaavaa kokonaiskuormitusta ja pysyvää rahoituksen tarvetta. Rahoituksen

määräaikaisuuden vuoksi työntekijöitä ei myöskään ole voitu palkata vakituisiin tehtäviin, mikä omalta osaltaan heikentää avoinna olevien työpaikkojen kiinnostavuutta ja vetovoimaa erityisesti kokeneemman ammattikunnan keskuudessa. Määräaikaiset ja epävarmat työtehtävät heikentävät myös oikeudenhoidon toimijoiden työnantajakuva. Jo nyt selonteossakin kuvailtuja työtapojen ja menettelyjen uudistuksia on haastavaa toteuttaa olemassa olevilla määräaikaisilla lisärahoituksilla, kun otetaan huomioon jatkuvaan rekrytointiin ja valittujen henkilöiden perehdytykseen kuluvat resurssit. Tämä on suoraan pois oikeudenhoidon toimijoiden ydintehtävien hoitamisesta. Huomioida myös täytyy lainkäyttöhenkilökunnan työskentelemistä tukevissa rooleissa olevien kanslia- ja muiden työntekijöiden välttämättömyys ja heidän sekä lainkäyttöhenkilökunnan työtehtävien oikeasuhtainen ja tarkoituksenmukainen jakautuminen.

Rahoituksen osalta haasteen luo myös se, että selonteossa huomioitu rahatarve on mitoitettu keskipitkälle aikavälille. Oikeudenhoidon toimijoita rasittaa kuitenkin välitön lisäresurssien tarve ja onkin välttämätöntä, että oikeudenhoidon panostuksiin sitoudutaan välittömästi tulevalla vaalikaudella. Juristiliiton aikaisemmin esittämän mukaisesti oikeudenhoidolle tulee osoittaa välittömästi vähintään 50 miljoonan hätärahoitus riippumatta heikosta taloustilanteesta. Tämän lisäksi on tärkeää käydä keskustelua siitä, kuinka koko rahoitusvajeen edellyttämä määräraha saadaan katettua mahdollisimman nopeasti.

2. Laadukkaan oikeudenhoidon turvaaminen

Selonteossa merkityksellisessä osassa ovat niin riita- kuin rikosasioiden käsittelyn osalta niiden käsittelyajat. Kuten selonteossa on todettu, nykyisiä käsittelyaikoja on jo pitkään pidetty liian pitkinä. Onkin tärkeää, että selonteossa asetetaan tavoitteet kohtuullisille keskimääräisille käsittelyajoille keskipitkälle aikavälille sekä määritellään keinoja saavuttaa nämä tavoitteet. Lisäksi on hyvä, että jo selonteon laatimisen ajankohtana on ymmärretty, että pitkällä aikavälillä kunnianhimon tasoa tulee nostaa ja tavoitteita tulee arvioida tulevaisuudessa uudelleen.

Myös Juristiliitto pitää olennaisena sitä, että kun oikeudenhoidon resurssit on korjattu selonteossa esitetyllä tavalla, tulee oikeudenhoidossa määritellä "takuuajat" prosessien kestolle. Tällainen "oikeusturvatakuu" tarkoittaisi aitoa yhteiskunnallista sitoutumista selonteossa esitettyihin käsittelyaikatavoitteisiin ja niiden perusteena oleviin resursseihin. Tällöin tavoitteet voitaisiin lisäksi asettaa kunnianhimoisemmiksi kuin vain pyrkimykseksi alentaa keskimääräisiä käsittelyaikoja. Tavoitteet tulee asettaa prosessikohtaisesti.

Juristiliitto haluaa kuitenkin huomauttaa, että laadukasta oikeudenhoitoa tulee mitata myös muilla tavoin kuin ainoastaan käsittelyaikojen pituudella. Kannanotoissaan liitto on korostanut, että "oikeusturvatakuu" koostuu prosessien *ajallisen takuuajan* lisäksi myös *kohtuullisista kustannuksista* sekä laadullista *luottamusta herättävistä* prosesseista. Tämä tarkoittaa esimerkiksi laadukkaita, asiallisesti perusteltuja ja oikeudenmukaisia ratkaisuja, inhimillisiä käsittely- ja työmääriä sekä asianosaisten valitusherkkyyden suhteellista osuutta asioiden määriin, niiden laajuuteen ja juttutyyppeihin verrattaessa. Laadukas on edellytys sille, että kansalaiset voivat saada oikeusturvaa ja tuntea oikeudenmukaisuuden toteutuvan. Myös alueelliset eroavaisuudet ja tiettyjen asiaryhmien käsittelyn painottuminen käsiteltäväksi tiettyjen

tuomioistuinten alueella tulee huomioida käsittelyaikavertailuja tehdessä. Arvioitaessa oikeudenhoidon toimintojen laadukkuutta on kiinnitettävä huomiota laajasti laadukkuuden eri osa-alueiden kehitykseen – ei yksinomaan käsittelyaikojen pidentymiseen.

Yhteiskunnassa tapahtuvien muutosten vuoksi myös oikeudenhoidossa käsiteltävät asiat laajenevat, monimutkaistuvat ja kansainvälistyvät. Tämä vaikuttaa vääjäämättä myös henkilöstön työmäärän lisääntymiseen. Henkilöstön kuormitusta lisäävät myös jo aiemmin toteutetut uudistukset, joilla oikeudenhoitoon kuuluvia tehtäviä on lisätty ilman näille varattua lisärahoitusta. Tuomariliiton vuonna 2021 teettämän jäsenkyselyn ja Suomen Syyttäjähdistyksen vuonna 2022 tekemän jäsenkyselyn perusteella kuormittuneisuuden tunne ja stressioireiden määrä ovat merkittäviä molemmissa ammattiryhmissä. Molemmista jäsenkyselyistä selviää, että säännönmukainen työaika ei riitä nykyisten töiden tekemiseen. Tästä seuraa myös vääjäämättä käsittelyaikojen pitenemistä. Selvitysten mukaan myös käräjänotaareilla (auskultanteilla) on liian suuri työkuorma ja työtehtävät ovat oikeudellisen perehtymisen sijaan suuntautuneet rutiiniasioiden hoitamiseen. Tässä muodossaan tuomioistuinharjoittelu ei asianmukaisella tavalla vastaa sille asetettuja tavoitteita.

Oman haasteensa tuovat edellä mainituissa lainsäädäntöuudistuksissa säädetyt kiireellisyyttä ja nopeutettuja käsittelyaikoja koskevat vaatimukset tietyille asia- tai asianosaisryhmille. Vaikka näiden uudistusten asianmukainen tavoite onkin esimerkiksi suojata heikommassa asemassa olevia asianosaisryhmiä, voi tämä pahimmillaan vaikuttaa myös oikeudenhoidon henkilöstön työkuormaan ja työntekijöiden kuormittuneisuuden tunteeseen kielteisesti. On myös tärkeää huomata, ettei asiaryhmän käsittelyn säätäminen kiireelliseksi lyhennä asioiden kokonaiskäsittelyaikaa. Haasteena enemminkin on se, että oikeudenhoidon ammattilaiset ovat henkilökohtaisessa virkavastuussa myös jopa tietyiltä osin mahdottomaksi kasvaneista vaatimuksista.

Oikeudenhoidossa tehtyjen päätösten määrillä ja niiden antamalla tunteella on olennainen merkitys kansalaisten kokeman oikeudenmukaisuuden ja oikeusturvan toteutumisen kannalta. On tärkeää, että kansalaiset haluavat ja uskaltavat hakea oikeutta rikos- ja riita-asioissa siten, että he saavat oikeutta luottamusta herättävältä järjestelmältä kohtuullisessa ajassa ja kohtuullisin kustannuksin. Jo nyt on käynyt ilmi, ettei kaikkia rikoksia ilmoiteta poliisille, koska rikoksen uhrit eivät koe saavansa oikeutta kohtuullisessa ajassa. Tutkimustenkin mukaan Suomessa ei myöskään käytännössä turvauduta tuomioistuimiin keskikokoisten riita-asioiden ratkaisemiseksi, sillä asianosaiset pelkäävät asiaan liittyvää kuluriskiä. Näistä syistä onkin tärkeää, että rikoslakirikosten selvitys-, syyttämisen- ja tuomioistuinkäsittelykynnystä saadaan kasvatettua muun muassa työntekijöitä lisäämällä. Ongelmaan voidaan puuttua myös kehittämällä nykyisen siviiliprosessin rinnalle nopea, edullinen ja yksinkertainen menettely vähäisten riita-asioiden ratkaisemiseksi. Molemmat ratkaisut lisäävät kansalaisten luottamusta oikeudenhoitoon.

Oikeudenhoidon toiminnassa on merkityksellistä se, että sovellettava lainsäädäntö ja sen valmistelu on laadukasta. Onkin tärkeää, että lainvalmistelulle osoitetaan riittävät resurssit, jotta lainsäädäntö on jatkossakin korkealaatuista, hyvin perusteltua, selkeää, täsmällistä ja yksitulkintaista. Myös osaamisen kehittäminen taloudellisten vaikutusten arvioinnissa on tärkeää. Lainsäädäntöuudistuksissa tulee jatkossa pystyä paremmin arvioimaan myös oikeudenhoitoa

koskevien toimenpiteiden todellisia taloudellisia vaikutuksia sekä muutosten vaikutuksia työkuormitukseen. Jos joka kerta uudistusta perustellaan sillä, että kyseessä on niin vähäinen työ määrän lisäys, ettei uudistus edellytä lisäresursseja, on lopputuloksena huomaamatta kasvanut oikeudenhoidon henkilöstön työkuorma. Oikeudenhoitomme ei kestä tällaista yksittäisillä erilisillä hankkeilla tehtävää rahoituksen murenemista.

3. Riippumattomuuden vahvistaminen

Yksi tärkeimmistä oikeudenhoidon periaatteista on sen toimijoiden, erityisesti tuomioistuinten riippumattomuuden turvaaminen. Jo aiemmin on todettu, että määräaikainen lisärahoitus aiheuttaa ongelmia tuomioistuinten riippumattomuudelle. Juristiliitto toteaa, että tuomioistuinlaitoksen rahoituksen riippumattomuutta on vahvistettava ja keinot poliittisen resurssiohjauksen vähentämiselle on selvitettävä. Esimerkkejä riippumattomien tuomioistuinten rahoitusmalleista voidaan etsiä muiden oikeusvaltioperiaatetta toteuttavien valtioiden järjestelmistä, joissa tuomioistuinlaitoksen rahoitus on hoidettu irrallaan poliittisesta järjestelmästä, erillisellä budjetoinnilla.

Juristiliitto katsoo, että tämän lisäksi tulee huomioida myös muiden oikeudenhoidon toimijoiden riippumattomuuden turvaaminen. Juristiliitto kannattaa ehdotusta perustuslain muutostarpeiden arvioinnista oikeusvaltion ja oikeudenhoidon toimijoiden riippumattomuuden vahvistamiseksi. Lisäksi samassa yhteydessä on tärkeää suojata juristi- ja lakimiestitteiden käyttöoikeus vain oikeustieteen kandidaatin tai ylemmän oikeustieteellisen korkeakoulututkinnon suorittaneille henkilöille. Tällä muutoksella yksityishenkilö voi olla varma jokaisen juridisia palveluja tarjoavan toimijan osaamisesta ja koulutustasosta. Kysymys on kansalaisten oikeusturvasta.

Juristiliitto on kauan kritisoinut tuomioistuinten lautamies- eli maallikkotuomarijärjestelmää riippumattomuutta heikentävänä tekijänä. Jo pelkästään lautamiesten poliittinen nimitystapa on ristiriidassa riippumattomuuden vaatimusten kanssa. Tämän lisäksi tulee kysymyksen arvioinnissa ottaa huomioon esimerkiksi muut mahdolliset taloudelliset riippuvaisuudet ja sidonnaisuudet, joita lautamiehillä voi olla. Sekä laillisuusvalvojat, että Euroopan neuvoston korruptionvastainen toimielin GREGO ovat jo aiemmin kiinnittäneet huomiotaan suomalaiseen lautamiesjärjestelmään, joka vaarantaa tuomioistuinten riippumattomuuden, mutta myös pahimmassa tapauksessa tuomioiden oikeudenmukaisuuden. Juristiliitto vaatii lautamiesjärjestelmän lakkauttamista pysyvästi. Järjestelmän lakkauttamisesta säästyneet resurssit tulee käyttää jatkossa tuomioistuinten lainkäyttöhenkilöstöön.

4. Oikeudenhoidon tietojärjestelmä- ja infrahankkeet

Selonteossa eräänä tärkeänä tapana oikeudenhoidon tuottavuuden parantamiseksi on nostettu teknologian käyttöönotto ja hyödyntäminen sekä työtapojen, tietojärjestelmien, prosessien sekä sääntelyn kehittäminen. Haasteellista tästä tekee se, että jo nykyjärjestelmistä saatujen kokemusten perusteella tuottavuuden parantamistavoite on nykymuotoisilla järjestelmillä epärealistinen. Samalla järjestelmä uudistusten ja niiden tuottaman toiminnan tehostamisen varjolla on jo nyt vähennetty henkilöstöä eri oikeudenhoidon toimijoilta. Järjestelmät ovat kuitenkin olleet varsin keskeneräisiä, eivätkä ne ole toivotulla tavalla parantaneet tuottavuutta

vaan ennemminkin heikentäneet toimimattomuudellaan teknisen työympäristön laatua. Onkin tärkeää, että muutokset ja vaikutukset määrärahatarpeisiin ja henkilöstöresursseihin huomioidaan muutosten ollessa valmiita ja todellisten hyötyjen konkretisoituessa. Korostaa ei myöskään voi liikaa järjestelmien käytettävyyttä, toimivuutta ja laatua tuottavuuden ohella tulevia uudistuksia pohdittaessa.

Haasteena tietojärjestelmä- ja infrahankkeissa on myös niiden rahoittaminen oikeudenhoidon toimijoiden perusrahoituksesta. Järjestelmä uudistukset tulisi jatkossa keskittää yhden toimijan hallinnoimaksi siten, että niiden rahoitus kohdistetaan omalle budjettimomentilleen. Tällöin määrärahatarpeita ei jouduta kattamaan esimerkiksi virastojen ydintoiminnoille varatuista resursseista. Lisäksi on varmistettava rahoitus nyt keskeneräisinä olevien hankkeiden loppuun saattamiseksi.

5. Rekrytointi ja oikeudenhoidon toimijoiden houkuttelevuus työnantajana

Oikeudenhoidon haasteena on erityisesti tällä hetkellä kokeneiden asiantuntijoiden ja juridii- kan ammattilaisten rekrytoinnissa. Juristiliitto pitää tärkeänä, että oikeudenhoidon toimijat olisivat myös tulevaisuudessa kilpailukykyisiä ja haluttuja työnantajia, joiden vetovoima ja pito- voima houkuttelevat niin aloittelevia kuin kokeneempiäkin juridii- kan ammattilaisia. Kokenut ja osaava henkilökunta on oikeudenhoidon laadukkuuden tae ja myös vaikuttaa myönteisesti kansalaisten kokemukseen oikeudenhoidon laadukkuudesta.

Tavoiteltaessa laadukasta oikeudenhoitoa on tärkeää huolehtia työntekijöiden jaksamisesta sekä sitoutumisesta työnantajaan. Yksi merkittävimmistä kilpailutekijöistä julkisen ja yksityi- sen sektorin välillä on palkkaus suhteessa työn sisältämään vastuuseen, vaatimuksiin ja kuor- mittavuuteen. Lisäksi haasteena on useimpien työsuhteiden luonne määräaikaisina työsu- hteina. Etenkään kokeneempia osaajia määräaikaiset työsuhteet eivät houkuttele niiden epävar- muuden vuoksi.

Puhuttaessa laadukkaasta oikeudenhoidosta tulee kiinnittää huomiota myös sen ammattilais- ten osaamistasoon ja sen päivittämiseen nykyajan haasteet huomioiden. Nykyajan yhteiskun- nan kehitystahti on kiihtynyt ja on tärkeää, että oikeudenhoidon ammattilaisten ammattitaitoa ja -osaamista kehitetään jatkuvasti vastaamaan nykypäivän ja tulevaisuuden haasteisiin. Hen- kilöstön kouluttautumiseen tulee varata sekä riittävästi määrärahoja että työaika. Työajalla käydyt, ammattitaitoa kehittävät koulutukset eivät voi tarkoittaa työtehtävien siirtymistä va- paa-ajalla tehtäväksi, ns. harmaata ylityötä kerryttäväksi kuormaksi. Lisäksi tehtävissä kehit- tyminen ja eteneminen uralla lisäävät työn mielekkyyttä ja työntekijöiden kiinnittymistä työn- antajaansa.

Kuten edellä on todettu, on välttämätöntä kehittää myös tuomioistuinharjoittelua. On tärkeää, että tuomioistuinharjoittelussa olevat käräjänotaarit saavat riittävästi laadukasta ohjausta, hei- dän työkuormansa on kohtuullinen ja tehtävien vaatimustaso on harjoittelun vaiheeseen näh- den sopiva. Tämä edellyttää riittäviä resursseja tuomioistuinharjoittelun toteuttamiseksi ja harjoittelupaikkojen tuntuvaa lisäämistä. Nykyisin harjoittelupaikoista käydään kovaa kilpai- lua, joka heijastuu tiedekuntiin esimerkiksi arvosanojen korottamisina. On myös tärkeää

arvioida tuomioistuinharjoittelun tavoitteita ja toteutustapaa, jotta harjoittelu vastaa olennaisesti koulutustarpeisiin ja -vaatimuksiin. On hyvä muistaa, että tuomioistuinten rekrytoinnin lisäksi tuomioistuinharjoittelun merkitys on suuri muun muassa asianajajan, lupalakimiehen ja syyttäjän ammatteihin suuntautuville.

Olennaisena osana työn mielekkyyttä ovat myös oikeudenhoidon toimijoiden käyttämät työtilat. Lainkäyttötehtävissä oikeudellisia ratkaisuja tekeville työntekijöille työhuone on muun muassa tietoturvan ja tietosuojan vuoksi välttämätön. Toimitilojen tulee olla myös turvallisia ja tukea työntekijöiden työhyvinvointia. Toimitilauudistuksilla ei saa heikentää asianosaisten oikeussuojaa ja oikeusturvan toteutumista.

Turvallisuus liittyy myös vahvasti oikeudenhoidon toimijoihin kohdistuvaan epäasialliseen vaikuttamiseen. Jokaisella tulee olla oikeus tehdä työtään turvallisessa yhteiskunnassa ilman pelkoa oman tai läheisen turvallisuuden puolesta. Juristiliitto vaatiikin tästä syystä, että maalittaminen on kriminalisoitava turvallisuuden ja riippumattomuuden vahvistamiseksi.

6. Oikeustieteellinen opetus sekä muunto- ja täydennyskoulutus

Selonteon mukaan oikeusvaltion turvaaminen edellyttää nykyistä suurempaa määrää juristikoulutuksen saaneita hakijoita ja että ratkaisuja tulisi hakea myös muunto- ja täydennyskoulutuksesta niille henkilöille, jotka ovat tutkintonsa osana suorittaneet merkittävästi oikeudellisia opintoja. Tällainen koulutuskanava olisi selonteon mukaan merkittävästi nopeampi kuin pelkkä perustutkintojen määrän kasvattaminen. Selonteossa kuitenkin toisaalta todetaan, että koulutusmääriä koskevat kysymykset jäävät selonteon ulkopuolelle.

Juristiliitto paheksuu sitä, että selonteossa, joka koskee oikeusministeriön hallinnonalan oikeudenhoidon toimijoita, esitetään koulutuspoliittisia kannanottoja ilman mitään perusteluja. Selontekoon ei olisi pitänyt ottaa tällaisia linjauksia, joiden vaikutuksia ja toteuttamismahdollisuuksia ei ole selvitetty millään tavalla.

Juristiliitto vastustaa oikeustieteellisen koulutuksen laajentamista ja aloituspaikkojen määrän kasvattamista. Jo nyt työttömänä on lähes 450 oikeustieteellisen koulutuksen saanutta henkilöä. Heistä noin 10 % on vastavalmistuneita, toisin sanoen 0–1 vuotta valmistumisen jälkeen työttömänä olevia henkilöitä.

Opetushallituksen alainen Osaamisen ennakointifoorumi on puolestaan tarkastellut vuonna 2020 korkeakoulutetun työvoiman tarvetta Suomessa vuoteen 2035 asti oman ennakointiprosessinsa kautta. Tarkastelun tulos on, että oikeustieteellisen koulutuksen tarve säilyy nykytasolla vuoteen 2035 asti. Vuosina 2017–2019 koulutustarve on ollut tutkintomääriä suurempi, mutta tämän jälkeen tutkintojen määrä on kasvanut vuosi vuodelta ja pitkän aikavälin tarve on suunnilleen saavutettu.¹ Siihen lopputulokseen, että ei ole tarvetta kasvattaa oikeustieteen

¹ Hanhijoki, I. 2020. Koulutus ja työvoiman kysyntä 2035. Osaamisen ennakointifoorumin ennakointituloksia tulevaisuuden koulutustarpeista. Opetushallitus: Raportit ja selvitykset 6. Saatavilla: https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/koulutus_ja_tyovoiman_kysynta_2035.pdf

koulutusmääriä, on päätynyt myös Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen (Karvi) oikeustieteellisen alan korkeakoulutusta arvioinut arviointiryhmä omassa raportissaan vuonna 2021.²

Koulutusmääriin ja koulutustarpeisiin liittyvässä keskustelussa tulee myös ottaa huomioon korkeakoulutettujen työttömien työnhakijoiden ja avoinna olevien paikkojen määrällinen kohtaanto. Työ- ja elinkeinoministeriön syyskuussa 2022 julkaistun Ammattibarometrin tietojen mukaan juridiikan alan työttömien työnhakijoiden sekä avoimet juridiikan alan työpaikat ovat tasapainossa erityisesti ISCO-luokituksen 2611 – Asianajajat -yläluokan osalta. Puolestaan yläluokan 3411 – Lainopilliset avustajat ja järjestöalan asiantuntijat työttömien työnhakijoiden osalta on jopa ylitarjontaa suhteessa avoimena oleviin työpaikkoihin nähden.

Juristiliitto vastustaa jyrkästi muunto- tai täydennyskoulutusta, joka ei ole ”nopea koulutuskanava” oikeusvaltion tarpeiden turvaamiseksi. Nykyinen oikeustieteellinen koulutus on Suomessa edellä mainitun Karvin raportin mukaan laadukasta, ja se tuottaa osaamistasoltaan yhdenmukaisia juridiikan osaajia.

Jo nykyisin muissa tiedekunnissa suoritettuja oikeustieteen opintoja voidaan hyväksyä korvaaviksi opinnoiksi, kunhan ne laadultaan ja laajuudeltaan vastaavat oikeustieteen kursseja. Tämä nopeuttaa luonnollisesti valmistumista oikeustieteen maisteriksi. Lisäksi on käytössä niin sanottu avoin väylä (avoin yliopisto).

Sen sijaan esimerkiksi oikeustradenomin koulutus on ammattikorkeakoulutasoinen liiketalouden painottunut koulutus, jossa on mukana vaihteleva määrä juridista ainesta. Kyse on kokonaan erilaisesta pohjakoulutuksesta, jota on mahdotonta täydentää oikeustieteen maisterin tutkinnoksi muutoin kuin opiskelemalla koko tutkinto.

Juristiliitto korostaa sitä, että mahdolliset lisäpanostukset oikeustieteelliseen koulutukseen on suunnattava nykyisiin koulutusyksiköihin ja parantaa niiden opetuksen ja tutkimuksen laatua. Samalla voidaan kehittää niin kutsuttua opettaja-opiskelija -suhdetta ja kasvattaa opiskelijoiden mahdollisuuksia saada henkilökohtaisempaa ohjausta ja palautetta oppimisensa tueksi.

7. Yhteenveto

Juristiliitto katsoo, että selonteossa on tuotu hyvin esiin niitä perusteita ja toimenpiteitä, joilla oikeudenhoidon saadaan toimimaan ja sen laatu saadaan turvattua.

Juristiliiton ehdotukset selonteon toteuttamiseksi:

- Selonteossa olevien toimenpide-ehdotusten toteuttamiseksi on laadittava toteutussuunnitelma. Laadinta toteutetaan parlamentaarisesti sitouttaen toteutuksen kannalta olennaisia sidosryhmiä.

² Mähönen, J et al. 2021. Oikeustieteellisen alan korkeakoulutuksen arviointi. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus: Julkaisut 22:2021. Saatavilla: https://karvi.fi/wp-content/uploads/2021/11/KARVI_2221.pdf

- Oikeudenhoidolle on välittömästi myönnettävä vähintään 50 miljoonan euron vuotuisen lisämääräraha vallitsevasta taloustilanteesta huolimatta. Selonteossa todettu 90 miljoonan kokonaisvaje tulee pyrkiä täyttämään pikimmiten.
- Oikeudenhoidon osalta on sitouduttava selonteossa esitettyihin prosessien keston tavoiteaikojen alentamiseen. Kunnianhimon tasoksi ei riitä keskimääräisten tavoiteaikojen asettaminen, vaan tavoiteaikoihin on sitouduttava prosessikohtaisesti.
- Laadukasta oikeudenhoitoa tulee mitata myös muutoin kuin ainoastaan käsittelyaikojen pituudella. Juristiliiton esittämä ”oikeusturvatakuu” koostuu prosessien *ajallisen takuun* lisäksi myös *kohtuullisista kustannuksista* sekä laadullista *luottamusta herättävistä* prosesseista.
- Pienten riita-asioiden käsittelyä tulee yksinkertaistaa.
- Tuomioistuinlaitoksen rahoituksen riippumattomuus tulee varmistaa.
- Lautamiesjärjestelmä tulee lakkauttaa.
- Mahdolliset koulutusta koskevat panostukset tulee tehdä olemassa oleviin koulutusyksiköihin parantaen niiden tutkimuksen ja opetuksen laatua. Oikeustieteen opiskelupaikkoja ei tule lisätä, koska niiden määrä on nyt tasapainossa ennakoidun tarpeen kanssa.
- Tuomioistuinharjoittelua tulee kehittää suuntaamalla sitä oikeudellisen päätöksenteon tilanteisiin rutiinitehtävien hoitamisen sijasta, ja käräjänotaarien määrää tulee tuntuvasti lisätä.

Helsingissä 18.1.2023

Marika Valjakka
Hallituksen puheenjohtaja

Jore Tilander
Toiminnanjohtaja

Lisätiedot:

Jenni Tuomainen
Oikeus- ja koulutuspoliittinen asiantuntija
Juristiliitto - Juristförbundet
045 6788 021
jenni.tuomainen@lakimiesliitto.fi